

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-38-05>

УДК (UDC): 379.8:796:502.11 (477.83)

М. М. НАЗАРУК, д-р геогр. наук, проф.

професор кафедри раціонального використання природних ресурсів і охорони природи

e-mail: mm.nazaruk@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1210-9666>

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. П. Дорошенка, 41, Львів, 79007, Україна

В. В. ХУДОБА, канд. геогр. наук,

доцент кафедри туризму

e-mail: khudoba.volodymyr@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4472-951X>

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

вул. Костюшка, 11, Львів, 79007, Україна

РЕКРЕАЦІЙНО-СПОРТИВНЕ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ НА ЛЬВІВЩИНІ: ВИТОКИ ТА ГЕОПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ

Актуальність. В процесі рекреації природа виступає одним з провідних чинників відпочинку і оздоровлення, відновлення фізичних і нервово-психічних сил людини та є виробником рекреаційних екосистемних послуг. Використання рекреаційних екосистемних послуг відбувається у вигляді різних форм рекреаційно-спортивного природокористування.

Мета. Вивчення ретроспективних засад формування, історичних та природних передумов розвитку, геопросторовий аналіз організації рекреаційно-спортивного природокористування на Львівщині, а також перспектив подальшого розвитку.

Методи. Ретроспективний, статистичний, картографічний, геоінформаційний аналіз.

Результати. На Львівщині сприятливі умови для сезонних видів рекреації в регіоні складають приблизно 10 місяців в році. Гірська частина області є основним регіоном для зимових видів спорту і відпочинку. Гірськолижне рекреаційно-спортивне природокористування розвивається у 10 із 73 об'єднаних територіальних громад області. Львівщина має хороше забезпечення водними ресурсами для здійснення рекреаційно-спортивного природокористування. До рекреаційної діяльності найбільше залучені водні об'єкти у басейні р. Дністер. Їх використовують для сплаву, дайвінгу, купання, риболовлі. Менше освоєні водойми у басейні річки Західний Буг, які залучені до купання, сплавів та рибальства. Перспективним напрямом спортивно-рекреації на Львівщині є використання повітряного простору: парапланеризм, балунінг, парашутизм, польоти на легкомоторних повітряних засобах.

Висновки. Нераціональне і непрофільне використання земель оздоровчого та рекреаційного призначення не завжди сприяють розвитку рекреаційно-спортивного природокористування в територіальних громадах Львівщини. Доцільним є забезпечення впровадження в практику рекреаційно-спортивного природокористування ринкових регуляторів; розроблення методики оцінки рекреаційних екосистемних послуг та впровадження моніторингу стану і використання рекреаційно-спортивних ресурсів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: рекреаційно-спортивні ресурси, гірськолижний спорт, дайвінг, рибальство, сплав, рекреація, туризм

Як цитувати: Назарук М. М., Худоба В. В. Рекреаційно-спортивне природокористування на Львівщині: витоки та геопросторовий аналіз. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2022. Вип. 38. С. 52-61. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-38-05>

In cites: Nazaruk, M. M. & Khudoba, V. V. (2022). Recreational and sports nature usage in Lviv region: origins and geospatial analysis. *Man and Environment. Issues of Neoeology*, (38), 52-61. <https://doi.org/10.26565/1992-4224-2022-38-05> (in Ukrainian)

© Назарук М. М., Худоба В. В., 2022

This is an open access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Вступ

Вивчення історичних закономірностей взаємодії суспільства і природи проявляється у процесі розгляду їх як єдиного цілого, що функціонує у стані взаємозаміни і має розглядатися у контексті регіональної господарської діяльності. У взаємодії суспільства і природи добре видно наступну тенденцію: все більша частина елементів природи переходить у клас природних ресурсів. Одним з критеріїв включення елементів природи в природні ресурси є існування відповідних потреб людства. Рекреаційно-спортивне природокористування реалізується через комплекс заходів, пов'язаних із використанням природних ресурсів з метою оздоровлення людини, відновлення її фізичного та психологічного самопочуття, розширення екологічного і культурного світогляду. Вони необхідні не тільки для фізіологічного існування людини, але й для соціально-економічного розвитку суспільства на сучасному технологічному рівні.

Рекреаційно-спортивне природокористування відзначається рядом специфічних особливостей. Зокрема, споживання рекреаційно-спортивних ресурсів відбувається в місці їх локалізації і не супроводжується їх вилученням з природного середовища. Для отримання рекреаційних послуг споживач повинен дістатися до місця знаходження рекреаційних ресурсів, що викликає значні міграційні потоки. Від того, яким набором природних ресурсів володіє територія, залежить організація видів і форм рекреаційно-спортивної діяльності. Дослідження геопросторових особливостей даних ресурсів

сприяє використанню та перспективам їх споживання.

Сучасний період дослідження та вивчення процесу рекреаційно-спортивного природокористування відзначається тим, що при організації рекреаційно-спортивного природокористування особлива увага приділяється оцінці території, зокрема її параметрам та якості: ландшафтно-естетичним аспектам, гляціологічним (сніговий покрив, селі, лавини), інженерно-фізичним (сейсмічність, наявність зсувів, обвалів та інших стихійних явищ), а також соціально-економічним питанням (транспортна доступність, освоєність, насиченість інфраструктурою, розвиненість сфери обслуговування, наявність трудових ресурсів та історико-краєзнавчих об'єктів).

Ґрунтовні методологічні та теоретичні напрацювання в руслі рекреаційно-спортивного природокористування збагатили географічну науку завдяки виходу в світ праць О.О. Бейдика [1], К.Й. Кілінської [2], О.В. Колотухи [3,4], О.В. Любіцевої [5], О.О. Клапчук [6], О.Г. Топчієва [7] та інших. Відмічено, що дослідження рекреаційно-спортивного природокористування потребує регіональних досліджень, його геопросторових особливостей та якості в кожного окремо взятому регіоні нашої держави.

Метою роботи є вивчення ретроспективних засад формування, історичних та природних передумов розвитку та геопросторовий аналіз організації рекреаційно-спортивного природокористування на Львівщині, а також перспектив подальшого розвитку.

Результати дослідження

Історичні аспекти розвитку рекреаційно-спортивного природокористування на Львівщині. Формування рекреаційно-спортивних ресурсів на теренах області відбувалося в різних епохах, які визначалися статусом Львівщини відповідних політичних реалій. Властиво це були періоди Австро-Угорської імперії (1772 – 1917), Української Народної Республіки (1918 – 1919), Польської держави (1920 – 1939), радянський період до 1990 року і роки незалежної України. Важливо відмітити, що рекреаційно-спортивні види розвивалися паралельно з

формуванням системи професійного спорту, спортивних змагань на теренах області. Саме в кінці XIX – на початку XX століття закладалися основи спортивних товариств. В першому десятилітті XX ст. в Галичині діяли різноманітні спортивні організації.

Улюбленим і масовим спортом у Львові був санковий спорт. Він був знаний як одиночний і груповий. Ця популярність на початку XX століття виходила як з кліматичних умов Галичини, так і легкості отримання спорядження. Виготовлення амуніції, правила змагань вже були освоєні і знані

львів'янами [8]. На початку XX століття, коли тільки випадав сніг, їздили на санках на всіх вулицях Львова, аж магістрат мусів видати заборону щодо окремих аспектів. Це було пов'язано з великим рівнем травматизму. Зацікавлення до санного спорту були настільки великі, що планувалось збудувати літній санный тор [8]. Тор дерев'яний для санного спорту був біля Стрийського парку. На гористих узвишсях в 1925 році Парку Кілінського (інша тогочасна назва Стрийського парку) зимою організовувались імпровізовані лижні і санны траси. Це було найулюбленіше місце відпочину та занять спортом львів'ян.

Розвивався водний спорт, зокрема цьому сприяли члени «Пласту», які організували туристичні походи та прогулянки. Характерно, що туристичні походи відбувались і влітку і взимку, оскільки Карпатський регіон добре надавався для цілорічного розвитку туризму [9].

З 1910-х років популярними серед львів'ян були туристичні мандрівки на каяках чи човнах по водних артеріях Галичини, які організували відповідні міські приватні клуби. Займались цією діяльністю як українські, австрійські, польські та інші товариства починаючи від соколів і закінчуючи санітарними клубами. Постійні рейди проводили до організації водних таборів на Дністрі. Мандрівки проходили річкою Буг на Волинь та Полісся в 1927р. [9]. В 1930 – 40-х роках орієнтири водних маршрутів не мали якихось рамок. Різні водні шляхи по річках Галичини освоювали переважно «каюківці» секції Сокола-Батька аж до 1940-х років. Постійні виїзди в ті чи інші райони вимагали осередків, таборів, баз і т.д. В силу цього з розвитком водного спорту почалась організація портів та пристаней на річках. У 1937 році почалося будівництво каюкової пристані у Галичі.

Розвитку рекреації на теренах області сприяли туристичні вилазки, які організували спортивні товариства і відомі вже з 1880 – 90-х років. Якщо на початку це були відпочинкові акції, то з 1900-х років починається фахове впровадження туризму. Пов'язано це було в першу чергу з утворенням відповідних організацій. В 1906 році утворився АКТ (Академічний Клуб Туристичний), пристанище якого в 1930-х роках знаходилося на вул. Лозинського, 7. Академічний Клуб Туристичний організував туристичні мандри в Карпати, Альпи, гори

Болгарії тощо [10]. В цей період значну роботу проводило Карпатське товариство нартарське. Зокрема воно організувало масові виїзди в Ворохту та інші відпочинково-туристичні центри. Туристичний вектор діяльності проводила молодіжна структура «Пласт». Чимало долучився до його розвитку Митрополит Андрей Шептицький. Він подарував у власність Пластові велику земельну площу на горі Соколі поблизу Підлютого, де з його будівельного матеріалу побудовано табір для юнацтва. Згодом у такий же спосіб збудовано пластовий табір в Остодорі. Відпочинок в гірських таборах, в яких щорічно збирались сотні юнаків, давало добрий фізичний гарт [9]. Табори для мандрівних груп (8 – 14 літ) створювались в 1930 – 40-х роках Товариством охорони і опіки над молоддю у Львові, біля Хирова, на Соколі, в Стареві тощо.

Природні передумови формування рекреаційно-спортивних ресурсів. Для Карпатського регіону наявний потенціал рекреаційно-спортивних ресурсів та чіткі довготермінові стратегії ефективного їх освоєння, використання, збереження і відновлення є визначальними чинниками забезпечення перспективного розвитку рекреаційно-спортивної індустрії. Більша частина області характеризується сприятливими природними умовами для широкого розвитку всіх видів оздоровлення. М'який клімат сприяє розвитку рекреаційно-спортивному природокористуванню в різних ландшафтних умовах. Загалом кліматичні умови Львівщини однаково придатні для рекреаційно-спортивного використання. Сприятливі умови для сезонних видів рекреації в регіоні складають приблизно 10 місяців в році. Гірська частина області є основним регіоном для зимових видів спорту і відпочинку, що пов'язано з унікальним поєднанням ландшафтних та кліматичних умов. Зокрема, у пониженні Карпат сніговий покрив зберігається з початку грудня до березня, у високогір'ї – у період жовтень – травень. Значна частина гірських схилів пологі та придатні для прокладання гірськолижних трас різної складності.

Передкарпаття регіон який ідеальний для розвитку рекреаційно-спортивного природокористування. Головна умова придатності території для гірськолижного туризму – сприятливий рельєф. Саме завдяки різноманітній геоморфологічній будові території області спостерігається диференціація в лижному освоєнні. Гірськолижне рекреаційно-

спортивне природокористування розвивається у 10 із 73 об'єднаних територіальних громад області. Загалом цей вид рекреаційно-спортивного природокористування розвивається у чотирьох районах – Дрогобицький, Львівський, Самбірський та Стрийський (Табл. 1).

Стрийський район є центром гірськолижного туризму на Львівщині. У ньому розташовано сім гірськолижних центрів, що

складаються із 12 гірськолижних комплексів серед них: Славське («Динамо-Тростяні», «Погар», «Кремін», «Варшава»), Плав'є («Плай»), Орявчик («Звенів»), Волосянка («Захар Беркут»), Сколе («Житня»), Тисовець, Поляна (Казкова Поляна). Ці гірськолижні комплекси мають 43 траси загальною довжиною 45 700 м та облаштовані 28 витягами. Стрийський район за загальною довжиною гірськолижних трас охоплює 85%

Таблиця 1

Характеристика гірськолижного рекреаційно-спортивного природокористування адміністративних районів Львівської області*

Table 1

Characteristic of alpine skiing, recreational and sports nature usage within administrative districts of the Lviv region

Район	Кількість центрів	Кількість комплексів	Кількість трас	Довжина трас, м	Кількість витягів
Дрогобицький	2	3	4	2350	4
Львівський	2	3	5	2550	3
Самбірський	2	2	3	2800	2
Стрийський	7	12	43	45700	28
Загалом по області	13	20	55	53400	37

*Джерело: табличні дані сформовані автором на основі джерел [6, 11, 12]

гірськолижних трас області і тут знаходиться 76% гірськолижних витягів Львівщини (Рис.). По два гірськолижні центри розташовані у Самбірському районі – Розлуч, Яворів (Західний реабілітаційно-спортивний центр), Дрогобицькому – Борислав («Буковиця», «Крутогір»), Орів («Карпатські полонини») та Львівському – Майдан, Львів («Динамо», «Emily Resort»). В гірськолижних центрах цих районів є в середньому по 4 траси загальною довжиною близько 2500 м.

Отже, сьогодні на Львівщині є 13 гірськолижних центрів, у яких функціонує 20 гірськолижних комплексів, що облаштовані 37 витягами та 55 трасами загальною довжиною більше 50 км. Для гірськолижного туризму використовують не тільки рельєф гірської частини області, а й рівнинної, що свідчить про подальші перспективи облаштування гірськолижних центрів у межах області. Загалом 17 із 20 гірськолижних комплексів Львівщини функціонують у гірській частині області.

Одним з основних природних чинників, який визначає рекреаційно-спортивне природокористування і цінність водних об'єктів є їх розміщення в тій чи іншій природно-кліматичній зоні. Географічне поло-

ження, обумовлюючи природні кліматичні умови, в значній мірі визначає набір рекреаційних занять на даному водному об'єкті та водночас обмежує у часі ті чи інші види відпочинку і спорту. Масштаби розвитку більшості літніх видів спорту на водоймах в значній мірі залежать від температури води та повітря. Нижньою межею температури води рекреаційних водойм прийнято вважати +17°C, в основному це стосується купання, водних лиж і деяких інших видів відпочинку. Тому період, придатний для рекреаційно-спортивного природокористування, визначається датами переходу температури води через цю критичну точку. Крім цього на розвиток цього виду природокористування впливає сукупність природних і антропогенних чинників. Зокрема, параметри водних об'єктів, їх гідрологічний, гідрофізикохімічний і гідробіологічний режим, економічна і транспортна освоєність території, об'єм стічних вод, характер і масштаби забруднення довкілля, а також інші чинники визначають рекреаційну придатність і цінність акваторій в цілому або окремих ділянок.

Поверхневі води області можна використовувати для різних рекреаційно-спортивних занять на воді: дайвінг, рафтинг, сплав,

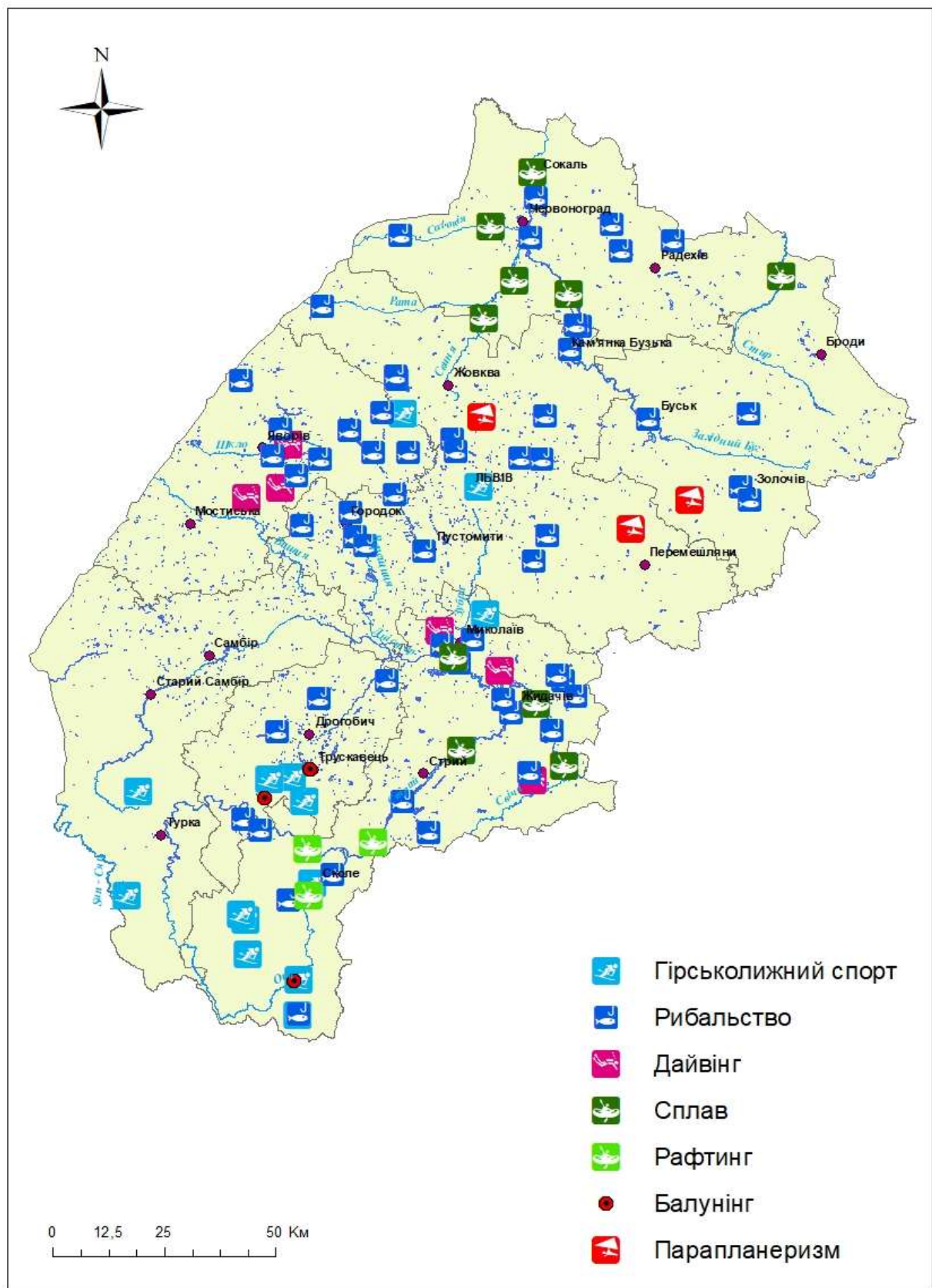

Рис. Геопросторова організація рекреаційно-спортивного природокористування у Львівській області
Fig. Geospatial organization (distribution) of recreational and sports nature usage within the Lviv region

**Джерело: розроблено авторами*

купання, рекреаційно-спортивне рибальство тощо.

Дайвінг є ексклюзивним видом відпочинку та формою підводного плавання з використанням технічних засобів для дихання у водному середовищі. Головні критерії для організації дайвінгу – глибина, площа та прозорість водного об'єкта. Враховуючи ці параметри, у межах області є незначна кількість водоймищ, придатних для дайвінгу. Крім того, різні клуби водоймища області використовують для навчання дайверів. Сьогодні апробовані занурення у 11 водоймищах області.

Найбільше для дайвінгу використовуються водойми Яворівського та Стрийського районів. В Яворівському районі це водосховища Оселя, Віжомля, Цетуля (Яворівське водосховище). Глибина водосховищ Оселі та Віжомлі досягає 12 м, а прозорість – від 1,5 до 4 м. Цетуля є найбільшим із перелічених вище водосховищ, глибина якого місцями до 80 м. Прозорість води – від 3 до 10 м. Використовують для підводного полювання, а також для купання та риболовлі.

У Стрийському районі найбільш популярним і транспортно доступним (менше 20 км від Львова) є затоплений кар'єр Задорожнє - глибиною у 46 м і прозорістю води від 2 до 8 м. Використовують також для підводного полювання, купання, риболовлі. Відзначається функціонуванням прибережної рекреаційної інфраструктури.

Ще однією водоймою яка використовується для дайвінгу є одна з найбільших і найглибших штучних водойм Львівщини – Подорожнє «Яма» поблизу смт. Журавно. Площа водойми близько 5 км², глибина водойми досягає місцями до 100 м і надалі збільшується, оскільки у сюди впадає річка Крехівка. Красиві береги та прозора вода сприяє використанню водойми також для літнього відпочинку та риболовлі.

Поблизу міста Новий Розділ є перспективні водойми для любителів дайвінгу, зокрема озеро Чисте, яке утворилося на місці відпрацьованого кар'єру. Назва озера говорить про високу прозорість води та придатність для даного виду відпочинку.

Крім водосховищ для організації дайвінгу залучають також великі та середні річки області. Серед них Західний Буг, Дністер, Стрий. Оскільки у руслі річки різні глибини, то для дайвінгу придатні тільки вибіркові ділянки, глибина яких коливається від 1 до 10

м., зустрічаються ями місцями 15-17м. Малі річки Львівської області – Верещиця, Раків, Вишня, Щирець рідше використовуються для таких рекреаційно-спортивних занять, оскільки глибина в них коливається в основному від 0,5 до 3-ох м. Недоліком використання річок є менша прозорість (від 1,5 до 2,5 м) і дуже залежить від пори року та погодних умов [11].

Загалом для дайвінгу найбільшим потенціалом характеризуються водойми Стрийського району де використовуються чотири штучні водойми та протікають річки Дністер та Стрий. Проте, найбільшою популярністю користуються три водойми Яворівського району – Цетуля, Оселя та Віжомля, особливо для підводного полювання.

Завдяки багатим рибним ресурсам водойми області інтенсивно використовують для рекреаційно-спортивної риболовлі. Рибогосподарський потенціал водних об'єктів суттєво впливає на масштаби їх рекреаційного використання, оскільки любительська та спортивна риболовля є одним з наймасовіших видів рекреаційно-спортивного природокористування.

В області нараховується 64 видів риб, але на сьогодні пріоритетними об'єктами рекреаційно-спортивної риболовлі є короп (*C. carpio*), білий амур (*C. idella*), товстолобик (*H. molitrix*), лин (*T. tinca*), карась сріблястий (*C. gibelio*), лящ (*A. brama*), щука (*E. lucius*), окунь (*P. fluviatilis*), судак (*S. lucioperca*), а також у гірській частині області – форель (*S. trutta*) та осетр (*A. linnaeus*) [13].

Важливо, щоб гідрологічний і гідрохімічний режим водойми були оптимальними для відновлення рибних ресурсів. Значний вплив на масштаби рекреаційного використання водних об'єктів мають такі чинники, як транспортне освоєння і доступність водойм. Для короткочасного відпочинку без ночівлі межею транспортної доступності вважається 60 – 70 кілометрів (тобто не більше 2 годин їзди на транспорті. Для короткочасного відпочинку з ночівлею ця межа може бути збільшена до 3-4 годин, а для тривалого відпочинку – 1-2 діб. Практично всі водні об'єкти освоюють для любительського рибальства.

Зараз для здійснення рекреаційно-спортивної риболовлі на Львівщині ключову роль відіграють спеціально облаштовані водойми. Їх можна розділити на дві групи: облаштовані водойми - основною метою яких є

спортивна та рекреаційна риболовля серед любителів та спортсменів та облаштовані штучні водойми розташовані на території відпочинкових комплексів.

Варто відзначити, що тривалість відпочинку на водоймах першої групи є як правило є короткотривалим (1-2 дні), оскільки розміщення передбачене у вигляді кемпінгу. До найбільш популярних локацій цієї групи варто віднести «TridentLake» с. Прилбичі, «Тихе плесо» с. Велике Колодно, «Трофейна Долина» с. Родатичі, «Кльове місце» с. Залужжя та інші. Наприклад, «TridentLake» в с. Прилбичі є найбільшим спортивним озеро в Україні. Воно славиться своїми трофейними екземплярами, які бувають вагою більше 30 кг. На озері проходять спортивні змагання різних рівнів, в яких беруть участь спортсмени з усієї країни в тому числі іноземці.

Облаштовані штучні водойми розташовані на території відпочинкових комплексів, які окрім риболовлі пропонують широкий спектр послуг: проживання, харчування, оренда альтанок та риболовних снастей, СПА, анімаційні програми для дітей тощо. Переважна більшість таких відпочинкових комплексів розташовані у приміській зоні м. Львова, наприклад «Озерний Край» м. Пустомити, «Бухта Вікінгів» с. Старе Село, «Криве Озеро» м. Новояворівськ та в гірській частині області – «Золота Форель» с. Коростів, «Вежа Ведмежа» с. Волосянка, «Козацька слобода Раковець» с. Воля Якубова, «Рибничанка» с. Рибник та інші. Тут можна не тільки отримати масу позитивних вражень від риболовлі, але і скуштувати страви із власного

улову приготованих за авторськими рецептами.

На сьогоднішній день, річки і водосховища області використовуються в більшій мірі для любительської риболовлі, оскільки для спортивної риболовлі та рибальського туризму необхідна відповідна інфраструктура. Із розвитком інфраструктури прибережних територій річок Дністер, Західний Буг, Стрий зростає попит не тільки внутрішній, але і в'їзний рибальський туризм. Іноземного туриста все більше цікавлять і приваблюють природні водойми із місцевими трофейними екземплярами та атрактивними ландшафтами.

Отже, найбільшого використання для риболовлі зазнають водні об'єкти, які розташовані неподалік Львова. Зокрема, у межах Львівського району здебільшого використовують водоймища, які розташовані на рівнинній частині. Найінтенсивніше ловлять рибу у водоймищах, які належать до басейну річок Дністер (37 об'єктів) і Західний Буг (35 об'єктів). Наявність рибних господарств у басейні р. Сян сприяла освоєнню рибалками 25 водоймищ. Найменше для рибалки влаштовані водоймища басейну р. Стир (2 об'єкти).

Ще одним напрямом рекреаційно-спортивного природокористування є використання річок Львівщини для сплавів та рафтингу. Сплав по річках області триває переважно у період від квітня до жовтня, проте, за сприятливих погодних умов проводять сплави і у зимовий період. Для сплаву та рафтингу у Львівській області використовують такі річки: Дністер, Стрий, Опір, Західний Буг, Стир, Рата, Свиня, Солокія (Табл.2).

Таблиця 2

Використання річок Львівської області для сплавів та рафтингу**

Table 2

Rivers usage within the Lviv region for rafting

Річка	Сплав/рафтинг	Відрізок	Довжина	Сезонність
Дністер	Сплав	с. Розвадів - смт. Журавно	60	квітень-жовтень
Стрий	Рафтинг	с. Сопіт – с. Гірне	40	квітень-жовтень
	Сплав	с. Гірне – с. Заліски	55	квітень-жовтень
Опір	Рафтинг	с. Гребенів – с. Межиброди	20	квітень-жовтень
Західний Буг	Сплав	с. Старий Добротвір-с.Скоморохи	45	весь рік*
Стир	Сплав	с. Станіславчик-с. Стремільче	25	весь рік*
Рата	Сплав	с. Шишаки - м. Червоноград	30	весь рік*
Свиня	Сплав	с. Боянець – м. Великі Мости	15	весь рік*
Солокія	Сплав	м. Белз – м. Червоноград	20	весь рік*

*за сприятливих температур (вище 0°C) можливий сплав і у зимовий період

** Джерело: табличні дані сформовані автором на основі джерел [6, 11, 12, 13]

Найпопулярніший вид рекреації на водоймищах – купання. Водоймища області інтенсивно використовують місцеві жителі для купання. Для масового купання використовують штучні водоймища незначних розмірів із низьким рівнем забруднення. Незважаючи на понад 2 тис. ставків, на території області тільки незначна частина підготовлена для купання. З поміж об'єктів, які використовують для масового купання, 13 розташовані у басейні р. Дністер, шість у басейні р. Західний Буг та одне – у басейні р. Сян [11].

Отже, до рекреаційної діяльності найбільше залучені водні об'єкти у басейні р. Дністер. Їх використовують для сплавів, рафтингу, дайвінгу, купання, рибальства. Менше освоєні водойми у басейні річки Західний Буг, які залучені до купання, сплавів та рибальства.

Важливим напрямом спортивної рекреації є використання повітряного простору: парапланеризм, балунінг, парашутизм, польоти на легкомоторних повітряних засобах. Повітряні види відпочинку набирають популярності в області, що спричинено сприятливими погодними умовами та рельєфом області. Парапланеризм сьогодні розвивається завдяки функціонуванню парапланерних клубів. Для організації цього виду спорту як стартові майданчики використовують безлісі вершини, що дає змогу залучати рельєф Подільської височини. Сьогодні в області

апробовано сім місць для організації парапланеризму. Три стартові майданчики розташовані на вершині неподалік с. Шопки (Золочівський район). Зокрема, Північний схил вирізняється висотою 370 м н.р.м. та 50 м над поверхнею, що достатньо для легкого зльоту. Західний схил – висота 360 м н.р.м. над рельєфом, а східний – 60 м над рельєфом. Швидкість вітру досягає 6 м/с, що оптимально для цього відпочинку. Ще один об'єкт – вершина поблизу с. Велика Вільшаниця (золочівського району), її висота – 35 м н.р.м і 50 м над рівнем рельєфу. Характерна особливість ділянки – великі швидкості вітру, що досягають 7 м/с. На рівнинній частині використовують ділянку неподалік смт Куликів, проте старт відбувається з використанням наземних систем буксирування.

Також, набуває все більшої популярності і доступності балунінг. Здебільшого для його організації використовують місця зосередження найвідоміших туристичних об'єктів області, що пояснюється можливістю спостерігати за пейзажними територіями. Найвідоміші місця запуску повітряних куль - території поблизу замків туристичного маршруту «Золота підкова Львівщини»: Олеського, Підгорецького, Золочівського та Свіржського замків. Також до цього виду відпочинку залучають території поблизу курортів області: Трускавця, Східниці, Славсько [6].

Висновки

Львівська область характеризується сприятливими природними умовами та ландшафтною різноманітністю, що в свою чергу і вплинуло на сучасну геопросторову організацію рекреаційно-спортивного природокористування. Гірська частина області є основним регіоном для зимових видів спорту і відпочинку. Рекреаційно-спортивне природокористування рівнинної частини області зосереджене на освоєні водних ресурсів. До рекреаційної діяльності найбільше залучені водні об'єкти у басейні р. Дністер, менше освоєні водойми у басейні річки Західний Буг. Перспективним напрямом спортивної рекреації у Львівській області є використання повітряного простору: парапланеризм, балунінг, парашутизм, польоти на легкомоторних повітряних засобах.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють, що конфлікту інтересів щодо публікації цього рукопису немає. Крім того, автори повністю дотримувалися етичних норм, включаючи плагіат, фальсифікацію даних та подвійну публікацію.

Геопросторова нерівномірність освоєння рекреаційно-спортивних ресурсів регіону і окремих районів області свідчить про недостатні потужності, щоб можна було сьогодні говорити про нього як про профілюючий вид природокористування. Нераціональне і непрофільне використання земель оздоровчого та рекреаційного призначення не завжди сприяють розвитку рекреаційно-спортивного природокористування в територіальних громадах Львівщини. Доцільним є забезпечення впровадження в практику рекреаційно-спортивного природокористування ринкових регуляторів, розроблення методики оцінки рекреаційних екосистемних послуг та впровадження моніторингу стану і використання рекреаційно-спортивних ресурсів.

Список використаної літератури

1. Бейдик О.О., Топалова О.І. Теоретико-практичні аспекти рекреаційно-туристського природокористування. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2018. 1. С. 15-21. DOI: <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.70.3>
2. Кілінська К., Руденко В., Аніпко Н., Андрусак Н., Коновалова Н. та ін. Теоретичні та прикладні аспекти рекреаційного природокористування в Україні: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. 2010. 250 с.
3. Колотуха О.В. Орографічні рекреаційно-туристські ресурси. Спортивний туризм та активна рекреація: географія, систематизація, практика (словник – довідник). URL: <https://geohub.Org.Ua/node/1929>
4. Колотуха О.В. Рекреаційно-спортивна діяльність, її особливості та класифікація. *Наукові записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Географія*. 2011. Т. 24 (63). №2. С. 178-182.
5. Любіцева О.О., Кочеткова І.В. Теоретичні та прикладні питання рекреаційно-туристичного природокористування в столичному місті. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 176. С. 136-138. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/35501>
6. Клапчук О.О. Туристично-рекреаційні ресурси Львівської області: монографія. Львів; Івано – Франківськ: Фоліант, 2012. 192 с.
7. Топчієв О.Г., Сич В.А., Яворська В.В. Концепція рекреаційного середовища регіону та її понятійно-термінологічне структурування. *Вісник Одеського національного університету. Серія Географічні та геологічні науки*. 2020. Том 25. Вип. 1 (36). С. 157-173. DOI: [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1\(36\).2051777](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1(36).2051777)
8. Ksawery. Sport saneczkowy. Lwow – Zloczow, 1908 -1909, Nakladem I drukem ksiegami Wilhelma Zukerkandla. –s.1-67
9. Вацеба О. Нариси з історії спортивного руху в Західній Україні. Ів.- Фр.: «Лілея – НВ», 1997. 232 с.
10. Нога О.П. Світ львівського спорту 1900 – 1939 рр. Спорт – досягнення, товариства, архітектура, вбрання, мистецтво. Львів: НВФ «Українські технології», 2004. 784 с.
11. Геоєкологія Львівської області: монографія / Ю. Андрейчук, Л. Безручко, В. Біланюк та ін. / за заг. ред. С. Іванова. Львів: Простір-М, 2021. 606 с.
12. Львівська область: природні умови та ресурси: монографія/ за заг. ред. д-ра геогр. наук, проф. М.М. Назарука. Львів: Видавництво Старого Лева, 2018. – 592 с.
13. Матоліч Б.М., Ковальчук І.П., Іванов Є.А., Шемелинець І.Л., Федик І.З., Шпак О.Я., Ковальчук О.З., Кобак Т.І., Природні ресурси Львівщини. Львів: ПП Лукашук В.С., 2009. 120 с.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2022

Стаття рекомендована до друку 25.11.2022

M. M. NAZARUK, DSc (Geography), Prof.,

Professor of the Department of Rational Use of Natural Resources and Nature Protection

e-mail: mm.nazaruk@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1210-9666>

Ivan Franko National University of Lviv

41, Doroshenka, Str., Lviv, 79007, Ukraine

V. V. KHUDOBA, PhD (Geography),

Associate Professor of the Tourism Department

e-mail: khudoba.volodymyr@gmail.com ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4472-951X>

Lviv State University of Physical Culture Named after Ivan Boberskyj

11, Kostyushka, Str., Lviv, 79007, Ukraine

RECREATIONAL AND SPORTS NATURE USAGE IN LVIV REGION: ORIGINS AND GEOSPATIAL ANALYSIS

In the process of recreation, nature acts as one of the leading factors of rest and recovery, restoration of physical and neuropsychological strength of a person. Recreational and sports nature usage is implemented through a complex of activities related to the usage of natural resources for the purpose of improving people's health, restoring their physical and psychological well-being, and expanding the ecological and cultural outlook. The study of geospatial features of recreational and sports resources contributes to their use and perspective of their consumption.

Purpose. To study the retrospective principles of formation, historical and natural prerequisites for development and geospatial analysis of the recreational organization of sports and nature usage in Lviv region, as well as prospects for further their development.

Results. In general, the climatic conditions within Lviv region are equally suitable for recreational and sports usage. Favorable conditions for seasonal recreation types in the region are approximately 10 months within the year. The mountainous realm of the region is the major region for the winter sports and recreation. Mountain skiing recreational and sports nature usage is developing in 10 of the 73 united territorial communities of the region. Lviv region has a good supply of water resources for recreational and sports nature usage. Water bodies within the Dniester basin are the most involved in recreational activities. They are used for rafting, diving, swimming, fishing. Less developed reservoirs within the basin of the Western Bug River, which are involved in swimming, rafting and fishing. An important direction of sports recreation is air space usage, such as paragliding, ballooning, parachuting, and flying on light aircraft.

Conclusions. Irrational and non-professional lands usage for health and recreational purposes do not always contribute to the development of recreational and sports nature usage within the territorial communities of the Lviv region. It is expedient to ensure the introduction of market regulators into the practice of recreational and sports nature usage; the development of methods of recreational ecosystem services assessment and the implementation of monitoring of the state and use of recreational and sports resources.

KEYWORDS: recreational and sports resources, skiing, diving, fishing, rafting, recreation, tourism

References

1. Beidyk, O.O., & Topalova, O.I. (2018). Theoretical and practical aspects of recreational and tourist nature use. *Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Geography*, (1), 15-21. <http://doi.org/10.17721/1728-2721.2018.70.3>
2. Kilinska, K., Rudenko, V., Anipko, N., Andrusjak, N., Konovalova, N. et al. (2010). Theoretical and applied aspects of recreational nature use in Ukraine.
3. Kolotuha, O.V. Orographic recreational and tourist resources. Sports tourism and active recreation: geography, systematization, practice (dictionary - reference). URL: <https://geohub.Org.Ua/node/1929>
4. Kolotuha, O.V. (2011). Recreational and sports activity, its features and classification. *Scientific notes of the Tavri National University named after V.I. Vernadskyi. Geography*. 24 (63), 178-182.
5. Liubiceva, O.O., & Kochetkova, I.V. (2009). Theoretical and applied issues of recreational and tourist nature use in the capital city. *Culture of the peoples of the Black Sea region*. (176), 136-138. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/35501>
6. Klapchuk, O.O. (2012). Tourist and recreational resources of Lviv region, Lviv: Foliant.
7. Topchiev, O.H., Sych, V.A., & Yavorska, V.V. (2020). The concept of the recreational environment of the region and its conceptual and terminological structuring. *Bulletin of Odessa National University. Geographical and geological sciences*, 25(1(36)), 157-173. [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1\(36\).2051777](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2020.1(36).2051777)
8. Ksawery (1908). *Sportsaneczkowy*, Lwow – Zloczow.
9. Vatsaba, O. (1997). *Essays on the history of the sports movement in Western Ukraine*, Ivano-Frankovsk: "Lily - NV".
10. Noha, O.P. (2004). The world of Lviv sports 1900 – 1939 pp. Sport – achievements, societies, architecture, clothing, art. – Lviv: HBФ «Ukrainian technologies».
11. Ivanov E. (Ed.). (2021). *Geoecology of the Lviv region*. Lviv: Prostir-M,
12. Nazaruk, M.M. (Ed.). (2018). *Lviv region: natural conditions and resources*. Lviv: Stary Lev Publishing House.
13. Matoluch, B.M., Kovalchuk, I.P., Ivanov, E.A., Shemelynets, I.L., Fedyk, I.Z., Shpak, O.Y., Kovalchuk, O.Z., & Kobak, T.I. (2009). *Natural resources of Lviv region*, Lviv: PP Lukashchuk V.S.

The article was received by the editors 21.10.2022

The article is recommended for printing 25.11.2022